

Державна податкова адміністрація України

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Національного університету
державної податкової служби України
(економіка, право)

№ 1(52) 2011

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного

редактора

Заступник головного

редактора

Відповідальний секретар

Мельник П.В.,

доктор економічних наук, професор

Тарангул А.А.,

доктор економічних наук, професор

Цимбал П.В.,

доктор юридичних наук, професор

Василькова Т.В.,

кандидат економічних наук, доцент

Андрущенко В.А.,

доктор економічних наук, професор

Бахін В.П.,

доктор юридичних наук, професор

Вілоус В.Т.,

доктор юридичних наук, професор

Варналії З.С.,

доктор економічних наук, професор

Воронова А.К.,

доктор юридичних наук, професор

Галянтч М.К.,

доктор юридичних наук, доцент

Гончаренко В.В.,

доктор економічних наук, професор

Горленко І.О.,

доктор географічних наук, професор

Дедекаєв В.А.,

доктор економічних наук, професор

Долгий О.А.,

доктор наук з державного управління,
професор

Костіна Н.І.,

доктор економічних наук, професор

Лисенко В.В.,

доктор юридичних наук, професор

Нечай А.А.,

доктор юридичних наук

Ніколаєв В.П.,

доктор економічних наук, професор

Онишко С.В.,

доктор економічних наук, професор

Попович В.М.,

доктор юридичних наук, професор

Ріппа С.П.,

доктор економічних наук, професор

Тимченко А.Д.,

доктор юридичних наук, професор

Чугаєв А.О.,

доктор економічних наук, професор

Шішка Р.Б.,

доктор юридичних наук, професор

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету ДПС України,
протокол № 7 від 25 лютого 2011 року.

Фахове видання економічного та юридичного спрямування
(постанова президії ВАКУ України від 10 лютого 2010 р. № 1-05/1)

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.
Рукописи рецензуються редакційною колегією.
Зміни тексту та скорочення, що впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування
вносяться редакцією за погодженням авторів.
При передруку матеріалів посилання на "Науковий вісник Національного університету
ДПС України (економіка, право)" обов'язкове.

Свідцтво про
державну реєстрацію
КВ № 13430-2314 ПР
від 10.12.2007 р.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ ТА ВИДАВЦЯ: вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., Україна, 08201.

Тел. (04497) 60-9-94,

e-mail: visnik@asta.edu.ua. Веб-сайт: www.asta.edu.ua.

© Національний університет державної податкової служби України, 2011

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДЕРЖАВНОЇ
ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЕКОНОМІКА, ПРАВО)**

Засновник та видавець
Національний університет
державної податкової служби
України

Щоквартальний
науковий журнал

Заснований у
травні 1997 р. **№ 1 (52) 2011**

УДК 33/34 + 657

ЗМІСТ

Економіка

<u>Белінська Я.В.</u> Інструменти активізації кредитування підприємництва в умовах економічної депресії	4
<u>Вожов А.П., Черемісінова Д.В.</u> Передумови і перспективи „наздоганяючого” розвитку України.....	14
<u>Рубан Н.І., Лісовий А.В.</u> Реформування адміністративно-територіального устрою України.....	21
<u>Головня О.М.</u> Теоретико-методологічні засади визначення соціальної напруженості регіонів України.....	28
<u>Прокопенко В.Ю.</u> Ринок нерухомості: вихідні поняття та категорії.....	36
<u>Франчук В.І.</u> Діагностика загроз економічній безпеці акціонерного товариства.....	46
<u>Коваль В.В.</u> Проблеми оцінки міжнародної конкурентоспроможності банків.....	52
<u>Михальська В.В.</u> Якісна освіта для бізнесу як запорука сталого розвитку економіки України.....	57
<u>Рудой В.М.</u> Удосконалення діяльності з управління активами інституційних інвесторів.....	64
<u>Царенко М.О.</u> Регіональна інвестиційна програма як форма державного управління інвестиційною діяльністю у регіоні.....	73
<u>Сафонов Ю.М.</u> Принципи державної інноваційної політики України.....	81

Фінанси, грошовий обіг і кредит

<u>Костіна Н.І., Сучок С.В.</u> Моделювання впливу фінансових перетворень на розвиток національних економік.....	88
<u>Онишко С.В., Чуницька І.І.</u> Розвиток фінансових відносин на сучасному етапі відновлювального поступу.....	92
<u>Береславська О.І.</u> Проблеми вибору оптимального режиму валютного курсу.....	98
<u>Буряченко А.Є.</u> Моніторинг виконання місцевих бюджетних програм.....	105
<u>Гордей О.Д.</u> Роль фінансових ресурсів міжнародних організацій у забезпеченні рівня життя населення.....	113

<u>Маргасова В.Г., Ткаленко Н.В.</u> Передумови формування фінансової безпеки регіону.....	121
<u>Панасюк Л.В.</u> Фінансування вищих закладів освіти: сучасні напрями реформування.....	128
<u>Коваленко Ю.М.</u> Конституційні реформи у фінансовому секторі економіки України в умовах глобалізації.....	134
<u>Цимбалюк С.Я., Цимбалюк А.В.</u> Фінансове забезпечення природоохоронної діяльності у системі сталого розвитку України.....	139
<u>Левченко В.П.</u> Проблеми страхового ринку України в умовах фінансової нестабільності.....	144
<u>Стеценко Б.С.</u> Акціонерні товариства на ринку капіталів України: проблемні питання взаємодії.....	151
<u>Унинець О.М.</u> Стратегії розвитку страхового маркетингу в Україні.....	157

Податки

<u>Ніколаєв В.П., Олійник Н.І., Білянський О.М.</u> Податок на нерухомість у відтворенні житлового фонду в Україні.....	164
<u>Унинець-Ходаківська В.П.</u> Оподаткування банківських установ в контексті новаций податкового законодавства України.....	171
<u>Ліхоносова Г.С.</u> Депресивний регіон : проблеми податкового регулювання.....	179
<u>Новицька Н.В.</u> Причини і наслідки реформування екологічного податку в Україні.....	187

Облік, аналіз і аудит

<u>Балюк Т.В.</u> Регресійний аналіз мікроекономічних чинників використання трансфертного ціноутворення ТНК в Україні.....	195

Право

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; теорія управління

<u>Новицький А.М.</u> Податковий кодекс України як елемент формування інформаційного суспільства.....	202
<u>Литвин Н.А.</u> Правові підстави розгляду справ у третейських судах.....	210
<u>Чеховська І.В.</u> Основні положення Концепції державної сімейної політики України.....	217
<u>Фурманчук Є.В.</u> Підстава адміністративної відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності.....	224
<u>Дем'янчук Ю.В.</u> Державно-правове управління залізничним транспортом України.....	230
<u>Огороднікова І.І.</u> Міжнародний досвід адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування.....	236
<i>Кримінальне право, кримінальний процес і криміналістика</i>	
<u>Лисенко В.В., Дзісяк О.П.</u> Особливості тактичних операцій у розслідуванні податкових злочинів.....	243

<u>Гречанюк С.К.</u> Організація взаємодії органів та установ виконання покарань з органами внутрішніх справ.....	251
<u>Власова Г.П., Цимбал Т.Я., Сердюк В.О.</u> Інститут покарання на території України: становлення та розвиток.....	257
<u>Бірюков Г.М.</u> Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової тактики у протидії злочинності.....	264
<u>Завидняк В.І., Гарбовський Л.А., Данкович Н.О.</u> Роль слідчого в організації розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з інкасацією грошових коштів.....	270
<u>Дідківська Г.В.</u> Особливості кримінального провадження у справах щодо неповнолітніх.....	277
<u>Мельник П.В.</u> Кримінально-правова регламентація діянь, пов'язаних з професійним ризиком.....	283
<u>Корженівський Я.В.</u> Методи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.....	289
<u>Галян С.В.</u> Першочергові слідчі дії при розслідуванні податкових злочинів.....	296
<u>Курілов Г.М.</u> Особливості оперативного документування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом товарів.....	302
<i>Міжнародне право</i>	
<u>Шакірова О.В.</u> Захист прав інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції України.....	310

УДК 336.02

Н. В. Новицька,
Науково-дослідний центр з
проблем оподаткування
Національного університету
ДПС України

ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено дослідженню дієвості екологічного податку в Україні, основних напрямів проведеної податкової реформи стосовно нього, виявленню наслідків такого реформування та перспектив його розвитку.

The article is devoted to the research of effectiveness of collection for contamination of NPS in Ukraine, basic directions of tax reform in relation to it, to the exposure of consequences of such reformation and prospects of its development.

Ключові слова: навколишнє природне середовище, збір за забруднення навколишнього природного середовища, екологічний податок.

Економічна криза, яку переживає Україна, призвела до скорочення промислового виробництва і, внаслідок цього, скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти та розміщення відходів. Резерви зниження навантаження на навколишнє природне середовище (далі – НПС), закладені в період економічної кризи, можуть бути швидко вичерпані, тому важливим є пошук шляхів надання економічному зростанню нової якості, щоб відновлення економіки, зростання промислового виробництва супроводжувалося впровадження ефективних природоохоронних технологій. Екологічні податки в комплексі з іншими економічними інструментами в практиці розвинених країн світу ефективно та широко використовуються для досягнення даних цілей.

Реалізація регулятивної їх функції дозволяє, по-перше, зробити вартість продукції адекватною витратам, у тому числі і природних ресурсів і збитків, нанесених навколишньому природному середовищу, по-друге, сприяти компенсації екологічного збитку підприємством-забрудником, а не суспільством, спонукати розвиток екологобалансованих виробництв і видів діяльності і дестимулювати екологодеструктивну діяльність. Екологічні податки здійснюють вплив на ціну продукції, далі вступає в дію ринковий механізм, який впливає на поведінку виробників і споживачів, попит і пропозицію продукції залежно від її екологічності [1]. Реалізація фіскальної функції дозволяє акумулювати фінансові ресурси для заходів з охорони та оздоровлення НПС. Крім того, екологічні податки спроможні призвести до зниження рівня забруднення НПС при менших витратах держави порівняно з використанням інших інструментів.

Фундаментальні розробки в сфері екологічного оподаткування закладені в працях Балацького О. Ф., Веклич О. О., Гаркушенко О. Н., Данилишина Б. М., Дорогунцова С. І., Кашенко О. Л., Мельника Л. Г., Міщенко В.С., Трегобчука В. М. Проте життя змінюється і постають нові проблеми підвищення ефективності та удосконалення екологічного оподаткування.

Одним із перших екологічних податків, запроваджених в Україні, став збір за забруднення НПС, введений у 1991 р. Основою для його введення стали концепція та методика розрахунку економічного збитку від забруднення НПС, праці, розроблені в СРСР фахівцями сумської школи економістів-екологів*. Крім того, введення збору за забруднення НПС в Україні було зумовлено принципом екологічної політики „забруднювач платить”**.

Як зазначає основоположник ряду наукових напрямів економіки природокористування К. Г. Гофман, встановлена система платежів за забруднення і утворюваних здебільшого за рахунок цих платежів екологічних фондів, за своїми багатьма характеристиками була унікальною. Зокрема, унікальною була шкала податкових ставок за десятками і сотнями забруднюючих речовин, які були єдиними для всієї країни, та фінансове забезпечення природоохоронних заходів, що було поставлене в жорстку залежність від надходження коштів до фондів охорони НПС [2].

Досліджуючи українську практику функціонування збору за забруднення НПС, зазначимо, що ним не повною мірою виконувалися регулятивна та фіскальна функції. Середнє значення частки збору за період 2002–2009 рр. у ВВП становило – 0,11 %, доходах бюджету – 0,39 %, податкових надходженнях – 0,53 %, що свідчить про його низьке фіскальне значення [3].

Проведений нами кореляційно-регресійний аналіз впливу надходжень від збору за забруднення НПС на кожну окремо складову бази оподаткування довів існування прямого зв'язку між вказаними показниками (лаг впливу відрізнявся за складовими бази оподаткування і становив для викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел – 4 роки, викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел – 8 років, скидів забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти – 3 роки, утворення відходів I–III класів небезпеки – 7 років) [4]. Це свідчить про те, що збір не впливав на базу оподаткування в напрямі зменшення, регулятивна функція збору виконувалася не повною мірою, нормативи були низькими, не стимулювали підприємства до інвестицій природоохоронного призначення. Таким чином, практика функціонування збору за забруднення НПС показала його неефективність і необхідність нагального реформування.

Проведена з набранням чинності Податкового кодексу України (далі – ПКУ) податкова реформа торкнулася і збору за забруднення НПС, тому метою нашої статті було поставлено дослідити основні напрями проведеної реформи та провести оцінку її доцільності, а також окреслити шляхи стосовно подальшого його розвитку.

Першою новацією, яка вводиться ПКУ, є зміна назви „збір за забруднення навколишнього природного середовища” на „екологічний податок”. Проводячи семантичне дослідження

---

* Виникла на початку 70-х рр. під керівництвом О. Балацького.

** Принцип „забруднювач платить”, який вперше був сформульований в 1972 р. Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Потім він був включений у текст Римського договору про формування Європейського співтовариства і в 1992 р. внесений у Декларацію Ріо – один із базових документів світового саміту. Даний принцип заснований на теорії А. Пігу, на підході до інтерналізації зовнішніх витрат, що зумовлені забрудненням НПС, у внутрішні витрати виробництва.

термінів „податок” і „збір”, зазначимо, що відповідно до [5] найбільш суттєвими відмінностями між податком і збором можна виділити наступні: по-перше, податки – це безумовні платежі, а збори сплачуються в зв’язку з отриманою послугою, що надається платнику податків, по-друге, для зборів характерні відносини відплатності, чого немає у відносинах зі сплати податків. По-третє, принциповою відмінністю податку від збору (плати) є цільове використання коштів від надходження зборів.

Для екологічного податку характерними є деякі з ознак збору, зокрема, цільове використання коштів від його надходження. Екологічний податок надходить до фонду охорони НПС, з якого фінансуються заходи з охорони НПС. А от за іншими ознаками цей податковий інструмент має ознаки податку. Зокрема, екологічний податок не можна повною мірою пов’язати з наданням державою послуг взамін на сплату, тільки за однією складовою бази оподаткування, а саме обсягами утворених або накопичених радіоактивних відходів державою надається послуга – зберігання радіоактивних відходів. Фактично за цією складовою бази оподаткування екологічний податок є платою державі за зберігання або утилізацію радіоактивних відходів. Напрями використання коштів екологічного податку за іншими складовими бази оподаткування не можна назвати послугами, що надаються платникам податків за сплату податку. Так, якщо екологічний податок сплачується за забруднення повітря, водних об’єктів та розміщення відходів, утворення радіоактивних відходів, то перелік витрат фондів з охорони НПС є значно ширшим: охорона атмосферного повітря, охорона вод, поводження з відходами, землекористування та корисні копалини, заповідні території, інші видатки.

Відносини відплатності також не є характерними для цього податкового інструменту, отримані платниками податків за сплату податку блага, не є пропорційними виплатам. Так, витрати на охорону навколишнього середовища не розподіляються пропорційно виплатам. Так, якщо в структурі надходжень від збору за забруднення НПС найбільшу питому вагу мають надходження збору за забруднення НПС у частині викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, то в структурі витрат фонду охорони НПС найбільшу питому вагу мають витрати на охорону водних ресурсів.

Крім того, термін „екологічний податок” відповідає загальному визначенню, що використовується Європейським Співтовариством, OECD і Міжнародним енергетичним агентством (IEA), зокрема, екологічні податки – це такі податки, у яких базою оподаткування виступають фізичні одиниці чинника негативного впливу на НПС [6].

Іншим нововведенням в ПКУ є збільшення ставок податку (табл. 1.). Як і раніше, ставки податку будуть щорічно коригуватися, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції. На перший погляд, якщо порівняти ставку екологічного податку і нормативи збору за забруднення НПС, то рівень збільшення є суттєвим і становить від 8,4 до 20,4 разів. З урахуванням індексації нормативів збору 3,6 – 4,8 раза. До набрання чинності ПКУ діяли коригуючі коефіцієнти, їх фактично включено в розмір базової ставки для всіх складових бази оподаткування, крім обсягів розміщення відходів. Якщо порівняти рівень збільшення ставки екологічного податку порівняно з проіндексованим нормативом збору за забруднення НПС з граничним значенням добутку коригуючих коефіцієнтів, то рівень підвищення буде не досить високим. Крім того, збільшення ставок є відтермінованим і поступовим.

Таблиця 1

Порівняння нормативів збору за забруднення НПС та ставок екологічного збору

№ з/п	Складова бази оподаткування	Збільшення ставки порівняно з нормативом, разів	Збільшення ставки порівняно з проіндексованим нормативом, разів	Збільшення ставки порівняно з проіндексованим нормативом з коригуючим коефіцієнтом, разів
1.	Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами	15,28	3,60	1,21
2.	Обсяги викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами	11,36	3,58	1,21
3.	Обсяги скидів окремих забруднюючих речовин у водні об'єкти	15,3	3,6	1,3
4.	Обсяги скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти залежно від їх концентрації	20,4	4,8	1,7
5.	Обсяги розміщених відходів, залежно від класу небезпеки та рівня їх небезпечності	8,4	2,0	2,0

Ставки екологічного податку за наступними складовими бази оподаткування: обсяг радіоактивних відходів, які тимчасово зберігають їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк за категоріями активності та видами, вартість джерел іонізуючого випромінювання, обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій) залишилися на рівні нормативів збору за забруднення НПС. Дана норма законодавства є обґрунтованою, зважаючи те, що базу оподаткування щодо вказаних складових було розширено з 1.04.2009 р. і донині невідомо дієвість запроваджених ставок.

Позитивним нововведенням ПКУ є запровадження інституту податкового агента стосовно екологічного податку за такою складовою бази оподаткування, як обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу пересувними джерелами забруднення у разі використання ними палива. Таке реформування значно спрощує процес адміністрування екологічного податку, адже всі операції щодо виконання процесу податкового обов'язку проводить за реального платника номінальний платник – податковий агент [7].

Коло платників екологічного податку розширено за рахунок фізичних осіб, власників транспортних засобів, які купують пальне, а базу оподаткування – за рахунок викидів забруднюючих речовин авіаційним транспортом. Таке розширення позитивно вплине на

спроможність виконання екологічним податком регулятивної і фінансової функції. Адже, за нашими розрахунками, лаг впливу надходжень від екологічного податку на цю складову бази оподаткування становить 8 років – він є найбільшим серед усіх складових бази оподаткування [4]. Це було зумовлено тим, що не всі користувачі транспортних засобів сплачували екологічний податок. Викиди забруднюючих речовин, спричинені приватним транспортом, були більшими за викиди корпоративного транспорту.

Іншою новацією ПКУ є проведена диференціація ставок екологічного податку за видами дизельного пального залежно від вмісту в ньому сірки та речовини, з якої воно виробляється (для дизельного біопалива ставка є меншою), що є стимулом до використання екологічно безпечних видів палива.

Як видно з табл. 1, рівень збільшення ставки екологічного податку порівняно з проіндексованим нормативом з добуток коригуючих коефіцієнтів збору за забруднення НПС спостерігається за такою складовою бази оподаткування, як скиди забруднюючих речовин, є вищим ніж за деякими іншими складовими бази оподаткування. Дане підвищення є обґрунтованим. Як було сказано вище в структурі надходжень збору за забруднення НПС, найменшу частку займають надходження від скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти (у цілому по Україні частка збору за скиди у водні об'єкти у загальних надходженнях збору становила 7,3 %) (див. рис. 1).

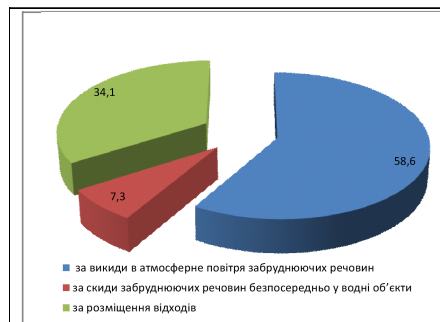

Рис. 1. Структура збору за забруднення за складовими бази оподаткування в 2009 р.

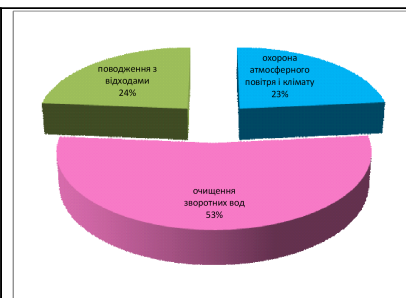

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону НПС за напрямами фінансування в 2009 р.

А кошти, спрямовані на послаблення наслідків забруднення водних ресурсів, займають найбільшу частку в структурі капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону НПС (рис. 2), через те що забруднення водних ресурсів є найбільш нагальною проблемою для України (24 % стічних вод очищаються не достатньо, а приблизно 12 % водоймищ не відповідають санітарним вимогам).

Іншою новацією, що вноситься Податковим кодексом, є норма щодо зарахування частини екологічного податку (у 2013 р. – 33 %, з 2014 р. – 50 %) бюджету зі спрямуванням таких коштів на фінансування виключно цільових проектів екологічної модернізації підприємств у межах сум сплаченого ними екологічного податку.

На нашу думку, позитивним нововведенням є норма щодо акумуляції частини коштів від екологічного податку на підприємствах, але запроваджений механізм фінансування не буде працювати ефективно через ряд факторів, деякі з них: високі транзакційні витрати і значний лаг від моменту перерахування коштів у бюджет до моменту повернення їх на підприємство. Доцільним буде запровадити створення підприємствами спецрахунків і після розрахунку суми екологічного податку перерахування на них відповідної частки податку згідно з законодавством. А також запровадження санкцій у разі нецільового використання зазначених коштів.

Після цього підприємства отримують додаткове джерело фінансування потреб з охорони НПС, що є актуальним, адже в даний час у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій і поточних витрат на охорону НПС найбільшу частку займають власні кошти підприємств (рис. 3). Так, у 2009 р. ці частки становили відповідно 76,5 % і 95,8 %, за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів і було освоєно 20,5 % капітальних інвестицій, здійснено 4,1 % поточних витрат на охорону НПС.

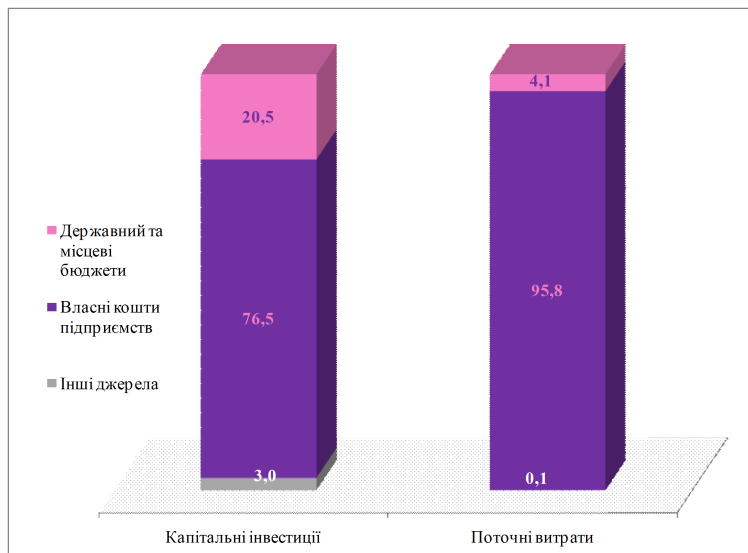

Рис. 3. Структура капітальних інвестицій і поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища за джерелами фінансування в 2009 р.

Як показали результати наших досліджень, цих коштів недостатньо. Зокрема, нами була побудована поліноміальна кореляційно-регресійна модель впливу інвестицій та поточних витрат на охорону НПС на базу оподаткування збором за забруднення НПС 2009 р. у розрізі регіонів. Для цього попередньо було проведено факторний аналіз (за методом головних компонент) бази оподаткування, який дозволив їх скоротити з чотирьох складових до одного фактора. Коефіцієнт детермінації становив $R = 0,87$, що свідчить про високий ступінь взаємозв'язку аналізованих показників, зв'язок є зворотним, а це означає, що поточні витрати та інвестиції на охорону НПС впливають на базу оподаткування в напрямі зменшення. Нами були розраховані значення критеріїв та проведені всі необхідні тести для визначення адекватності моделі.

Дану залежність було продиференційовано і досліджено на екстремум (мінімум). Розраховане значення поточних витрат і інвестицій, при якому досягається мінімум бази оподаткування, було порівняно з середнім значення даного показника за регіонами. Такі розрахунки дозволили зробити висновок, що для мінімізації бази оподаткування збору за забруднення НПС необхідним є збільшення значення середнього показника за регіонами поточних витрат та інвестицій в охорону НПС у 12 разів, причому лаг впливу становить 2 роки.

Іншою позитивною зміною, що вноситься ПКУ, є ліквідація підвищуючих коефіцієнтів до нормативів збору за забруднення НПС за понадлімітні скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти та розміщення відходів. Така шкала нормативів збору за забруднення НПС була неефективною. До реформування ставки нормативів за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти та розміщення відходів за понадлімітні обсяги застосовувалися з коефіцієнтом 10 до граничної податкової ставки і з коефіцієнтом 1 у разі неперевищення лімітів. Крім того, джерелом сплати збору за забруднення НПС за понадлімітні скиди та розміщення відходів є прибуток після оподаткування, що ще більше збільшувало граничну ставку збору. Дана шкала спонукала підприємства до ухилення від сплати податків.

Але, разом з тим, ліквідація даного коригуючого коефіцієнта з набранням чинності ПКУ спричинить ліквідацію санкцій стосовно понадлімітного забруднення взагалі. Це суперечить чинному законодавству стосовно нормативів гранично допустимих скидів забруднюючих речовин і розміщення відходів. Так, нормативи гранично допустимих скидів забруднюючих речовин встановлюються з метою поетапного досягнення екологічного нормативу якості води водних об'єктів, тобто науково обґрунтованих значень концентрації забруднюючих речовин та показників якості води (загальнофізичні, біологічні, хімічні, радіаційні) і санітарно-гігієнічних норм у місцях розташування джерел водопостачання та водокористування, для забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини та водних екосистем [8; 9]. Нормативи розміщення відходів встановлюються з метою запобігання або зменшення обсягів утворення відходів та стимулювання впровадження маловідходних технологій [10].

Проведене дослідження та оцінка доцільності запропонованих у ПКУ реформувальних заходів дозволили зробити такі висновки:

- позитивними змінами є: функціонування збору за забруднення НПС у вигляді екологічного податку, збільшення ставок екологічного податку, запровадження інституту податкового агента, розширення бази оподаткування, проведення диференціації ставок за видами дизельного пального, ліквідація підвищуючих коефіцієнтів до ставок екологічного податку за понадлімітні скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти та розміщення відходів; спрямування частини екологічного податку на фінансування виключно цільових проектів екологічної модернізації підприємств у межах сум сплаченого ними екологічного податку;
- перспективи розвитку екологічного податку: розробка шкали ставок за обсяги понадлімітних скидів забруднюючих речовин і розміщення відходів, механізму акумуляції частини коштів від екологічного податку на підприємствах, „через” відкриття спецрахунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бобылев С. Н. Экономика природопользования / С. Н. Бобылев, А. Ш. Ходжаев. – Москва, 2003. – 567 с.

2. Гофман К. Г. Экономика природопользования (из научного наследия) / Гофман К. Г. – М. : Эдиториал УРСС, 1998. – 272 с.
3. Серебрянський Д. М. Збір за забруднення навколишнього природного середовища : дослідження семантики терміну, аналіз економічної дієвості [Електронний ресурс] / Д. М. Серебрянський, Н. В. Новицька // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 2. – С. 320–331 – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Znpnudps/2009_2/pdf/09sdmaee.pdf.
4. Серебрянський Д. М. Дослідження регулюючої функції збору за забруднення НПС як інструменту екологізації національної економіки України / Д. М. Серебрянський, Н. В. Новицька // Збалансований (сталий) розвиток України – пріоритет національної політики : матеріали Всеукраїнської наукової екологічної конференції (Київ, 26.10.2010). – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2010. – С. 47–51.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
6. Основы налогового права / [под. ред. проф. Н. П. Кучерявенко]. – Х. : Легас, 2003. – С. 384.
7. Structures of the taxation systems in the European Union. Luxembourg: Office for Publication of the European Communities, 2004. – 361 p.
8. Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується : Постанова КМ України : від 11.09.1996 р. № 1100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1100-96-%EF>
9. Водний кодекс України : від 06.06.1995 р. № 213/95–ВР [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=213%2F95-%E2%F0>
10. Про відходи: Закон України : від 05.03.1998 р. № 187/98–ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=187%2F98-%E2%F0>

Подано до редакції 20 грудня 2010 р.

До авторів збірника:

Шановні друзі!

Звертаємося до вас з проханням дотримуватися таких вимог до матеріалів, що надсилаються до редакції:

1. Зміст статей повинен відповідати профілю журналу. Обсяг статті, враховуючи список літератури, таблиць, фотографій і малюнків, не повинен перевищувати 10 сторінок машинописного тексту, що надрукований через 1,5 інтервали на аркушах стандартного формату А4, оглядової статті (з погодження редакції) 10 сторінок, короткого повідомлення – 1 сторінку.

2. Заголовок статті повинен бути коротким і розкривати тему.

3. Рукопис до редакції подається у одному примірнику. Сторінки обов'язково пронумеровані. Розміри полів: зліва – 30 мм, справа – 20 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм.

4. Автор зобов'язаний ретельно вичитати рукопис і підписати його на останній сторінці.

5. На першій сторінці рукопису зазначаються атрибути статті:

– назва рубрики, для якої призначений матеріал (якщо такої рубрики немає, то редакція визначає її за власним розсудом);

– індекс за Універсальною десятиковою класифікацією (УДК);

– прізвище, ім'я, по батькові авторів повністю, вчений ступінь, повна назва організації, де працює чи навчається автор;

– назва статті;

– анотація українською та англійською мовами (не більше 75 слів);

– ключові слова.

6. Рукописи приймаються і публікуються лише українською мовою.

7. Цитати, таблиці, статистичні дані, цифрові показники, що підвищують рівень аналітичних матеріалів, обов'язково подаються з посиланням на джерела у кінці на відповідній сторінці; нумерацію посилань на ту чи іншу роботу позначати в тексті у дужках за порядковим номером цієї роботи в списку літератури. Першоджерела подаються на мові оригіналу. Таблиці повинні бути пронумеровані й мати заголовки.

8. У кінці матеріалу потрібно вказати прізвище, ім'я та по батькові автора, його поштову адресу, номер телефону. До статті додається дискета з матеріалами.

Увага!

Відповідальність за точність викладеного матеріалу покладається на автора.

Матеріали, зіскановані та недбало оформлені, з грубим порушенням правил редакцією не розглядаються і не рецензуються.

Над випуском працювали:

Редактор-коректор

Технічне редагування та

комп'ютерне верстання

Мультян В.В.

Новицького С.В.

Підп. до друку 31.03.2011 р. Формат 70х108/16 Папір офсет. № 1.

Друк різнографний. Ум.-друк. арк. 10,3. Обл.-вид. арк. 14,4

Тираж 500 прим. Зам. № 704

Видавець і виготовлювач

Національний університет державної податкової служби України
вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201

*Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1858 від 30.06.2004 р.*
